

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.15421/391993>

Горінов П. В.,

*аспірант Національного авіаційного університету*МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФОРМУВАННЯ КОРПУСУ СУДДІВ
ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГАРАНТІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДУ ТА СУДДІВINTERNATIONAL STANDARDS FOR THE FORMATION
OF THE CORPS OF JUDGES AS THE BASIS OF IMPROVING THE GUARANTEES
OF INDEPENDENCE OF THE COURT AND JUDGES

Стаття присвячена загальній характеристиці міжнародних стандартів формування корпусу суддів та відповідних адміністративних процедур як основи вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів, визначенню на цій основі ключових шляхів запровадження зазначених стандартів у вітчизняну систему законодавства з метою вирішення окреслених та окремих інших питань. Обґрунтовано, що міжнародні стандарти формування корпусу суддів у контексті гарантування незалежності суду та суддів доцільно систематизувати за критерієм об'єкта їх впливу. За таким критерієм виділено стандарти, що стосуються: добору кадрів на посаду судді; комплектування суб'єкта призначення суддів на посади; підготовки суддів; гарантій при проходженні служби. У процесі дослідження визначено, що з метою конкретизації поняття істотного дисциплінарного проступку як обставини, що унеможливає призначення на посаду судді доцільно внести зміни до Закону «Про судоустрій і статус суддів»: доповнити частину 4 статті 69 абзацом 2, в якому конкретизувати поняття істотного дисциплінарного проступку як обставини, що унеможливає призначення на посаду судді; доповнити частину 4 статті 69 після слів «за вчинення істотного дисциплінарного проступку» словами «крім випадків, визначених абзацом другим цієї частини». Впровадження міжнародних стандартів у діяльність суб'єктів судової влади щодо формування корпусу суддів може відбуватись двома шляхами. Першим є передання частини повноважень ВККС України (зокрема щодо відбору суддів на посаду) до компетенції ВРП. В іншій же частині своїх повноважень ВККС України має залишатись у віданні органів суддівського самоврядування. Другим шляхом є повне збереження відповідних повноважень за ВККС України, із залишенням питання формування ВККС України в юрисдикції органів суддівського самоврядування. Рекомендованим є перший спосіб. У процесі дослідження визначено, що гарантії незалежності судової гілки влади є суто практичними категоріями. Власне закріплення їх у законодавстві не гарантуватиме незалежності судової гілки влади і, зокрема, незалежності суддів у процесі вирішення судових справ. Такі гарантії працюють, якщо вони самі є реально забезпеченими.

Ключові слова: *судове самоврядування, незалежність суду, незалежність суддів, корпус суддів, судоустрій.*

The article is devoted to the general characterization of the international standards for the formation of the corps of judges and the corresponding administrative procedures as a basis for improving the guarantees of independence of the court and judges, to determine on this basis the key ways of introducing these standards into the domestic system of legislation in order to resolve specific and specific other issues. It is substantiated that it is expedient to organize the international standards of formation of the corps of judges in the context of guaranteeing the independence of the court and judges according to the criterion of the object of their influence. According to this criterion, standards were identified concerning: recruitment of judges; staffing the subject of appointment of judges to positions; training of judges; guarantees during the service. In the course of the study, it was determined that in order to specify the notion of substantial disciplinary misconduct as a circumstance, which makes it impossible to appoint a judge, it is advisable to amend the Law «On the Judiciary and Status of Judges»: to supplement part 4 of Article 69 with paragraph 2, in which to specify the notion of substantial discipline misdemeanor as a circumstance, which makes it impossible to appoint a judge; amend Article 69, paragraph 4, after the words «for committing a material disciplinary offense» by the words «except as provided in the second paragraph of this paragraph». There are two ways to implement international standards in the work of the judiciary on the formation of a corps of judges. The first is the transfer of some of the powers of the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine (including the selection of judges to the post) to the competence of the High Council of Justice. In the other part of its authority, the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine must remain in charge of the judicial self-government bodies. The second is the complete retention of the relevant powers under the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine, leaving the issue of the formation of the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine within the jurisdiction of judicial self-governing bodies. The first way is recommended. In the course of the research, it was determined that guarantees of independence of the judiciary are purely practical categories. Actually enshrining them in the legislation will not guarantee the independence of the judicial branch of power, and in particular – the independence of judges in the resolution of court cases. Such guarantees only work if they are actually secured.

Key words: *judicial self-government, judicial independence, independence of judges, corps of judges, judiciary.*

Сучасний розвиток національного законодавства про судоустрій характеризується бурхливістю. Наявні масштабні законодавчі ініціативи, що стосуються системи судоустрою в поєднанні із цивільним процесуальним законодавством. Прикладом таких законопроектів можна назвати відомий про-

ект Закону України № 1008 [1]. Характер змін, що пропонуються зазначеним та іншими подібними проектами, свідчить про актуальність питань щодо принципового оновлення побудови системи судоустрою. Втім не всі проекти змін до законодавства отримали схвальну оцінку. Так, вказаний законо-

проект було піддано жорсткій критиці у вищих колах судової влади. За таких обставин актуальності набуває питання міжнародних стандартів формування та підтримання незалежності судової гілки влади. При цьому особливі актуальності нині, в умовах недостатнього забезпечення судів суддями, набуває питання формування корпусу суддів, здатних здійснювати правосуддя на засадах високої професійності та незалежності.

Питання побудови системи добору кадрів щодо обійняття посад суддів було актуальним для України в усі часи її існування. Необхідно вказати на науковий доробок таких вчених, як В.І. Бенедик, Л.Є. Виноградова, І.В. Камінська, Р.О. Куйбіда, І.Є. Марочкін, Л.М. Москвич, С.В. Прилуцький, В.С. Смородинський, Н.О. Чемодурова та інших дослідників. Визнаючи актуальність та наукову значимість їх досліджень, необхідно вказати про зосередженість їх наукових пошуків у рамках загальної моделі побудови системи добору кадрів щодо обійняття посад суддів, за якої розрізняються суб'єкти кваліфікаційного оцінювання суддів та суб'єкти власне призначення їх на посаду. С.В. Прилуцький із цього приводу наводить класифікацію щодо поділу зазначених суб'єктів на попередніх (кваліфікаційні комісії) та безпосередні, що безпосередньо беруть участь у процедурах призначення судді на посаду [2, с. 95]. Не ставлячи за мету принципово змінити зазначені засади, наявні законодавчі ініціативи спрямовані на істотну реорганізацію взаємодії між наведеними суб'єктами, зокрема між Вищою кваліфікаційною комісією України (далі – ВККС України) та Вищою радою правосуддя (далі – ВРП). Про це безпосередньо зазначається в пояснювальній записці до проекту Закону України № 1008 [3]. При цьому зазначений проект Закону України отримав істотні зауваження не тільки з боку громадськості та суддівської спільноти, але й з боку структурних підрозділів Верховної Ради України, що є відповідальними за належну якість законодавчих актів, що надходять на розгляд Верховної Ради: Головне науково-експертне управління, Головне юридичне управління. Зазначені зауваження стосуються, в тому числі, й питань формування високопрофесійного корпусу суддів. Зокрема, вказується на питання стосовно: ролі ВРП у формуванні ВККС України, окремих заборон щодо обійняття посади судді, а також порядку внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (далі – Закон «Про судоустрій і статус суддів») [4] загалом [5; 6]. Необхідно вказати, що зазначені та деякі інші питання формування суддівського корпусу не отримали належної уваги в публікаціях науковців.

Метою статті є загальна характеристика міжнародних стандартів формування корпусу суддів та відповідних адміністративних процедур як основи вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів, визначення на цій основі ключових шляхів запровадження зазначених стандартів у вітчизняну систему законодавства з метою вирішення окреслених та окремих інших питань.

Визначення поняття незалежності судової гілки влади було актуальним доволі тривалий час і було об'єктом уваги значної кількості вчених. Втім можна вказати на різні наукові підходи до визначення цього поняття. Основними ознаками незалежності судді називаються: реальна незалежність від зовнішнього впливу у поєднанні із вирішенням справи відповідно до власних переконань на основі закону [7, с. 162]; законність, свобода внутрішнього переконання, в тому числі правосвідомості [8, с. 50]; незалежність конкретного судді як у процесі здійснення правосуддя, так і у процесуальних правовідносинах [9, с. 174]; пов'язаність судді виключно законом [10, с. 9]; інституційна самостійність судів у поєднанні із неупередженістю конкретного судді у процесі здійснення правосуддя [11, с. 211]; система гарантій, що забезпечує незалежність позиції судді у процесі здійснення правосуддя [12, с. 99].

Як впливає з сучасних міжнародних стандартів незалежності суддів, зокрема, Європейський суд із прав людини (далі – ЄСПЛ) виділяє зовнішню та внутрішню незалежність суду й суддів. Під зовнішньою незалежністю розуміється незалежність від зовнішнього впливу, не тільки органів державної влади, інших суб'єктів публічного права, приватних осіб, але й від суб'єктів відносин судоустрою – як суб'єктів самої судової системи, так і суб'єктів внутрішніх правовідносин, що виникають у конкретному суді в процесі його функціонування. Ця позиція впливає з системного аналізу таких рішень ЄСПЛ: Бомартен проти Франції, Срамек проти Австрії, Совтрансавто-Холдинг проти України, Ветштайн проти Швейцарії, Мікалефф проти Мальти, Сасілор-Лормін проти Франції та деяких інших.

Внутрішня незалежність пов'язується з неупередженістю. ЄСПЛ визначає критерії визначення наявності неупередженості в кожному конкретному випадку. По-перше, суб'єктивний критерій, що вимагає звертати увагу на конкретні переконання судді, його поведінку, виходячи з яких можна зробити висновок про його неупередженість у конкретній справі. По-друге, об'єктивний критерій, що включає в себе такі фактори: порядок призначення суддів для розгляду конкретної справи, організаційна структура суду, а також чи забезпечують ці фактори відсутність розумних сумнівів у неупередженості судді [13–18; 19, с. 30–32].

Зазначену позицію ЄСПЛ необхідно повністю підтримати. Зокрема, наукові позиції, що визначають незалежність суду й суддів через гарантії незалежного та неупередженого вирішення справ, не дають змоги чітко відрізнити зазначені гарантії незалежності та власне незалежність. Позиції, що виділяють правосвідомість як окрему ознаку незалежності суду й суддів, надають їй перебільшеного значення, оскільки правосвідомість є лише одним із факторів, що призводить до певної позиції судді під час вирішення справи. Інституційну самостійність судів варто розглядати скоріше як гарантію незалежності та неупередженості конкретного судді у процесі вирішення судової справи.

Отже, розглядаючи питання визначення незалежності суду й суддів, необхідно зробити застереження. По-перше, ця категорія має розглядатись у контексті розгляду конкретної справи, зокрема, чи мала місце в конкретній справі незалежність та неупередженість суду. По-друге, інституційна самостійність суду, інші гарантії незалежності та неупередженості мають розглядатись у тісному взаємозв'язку із конкретною метою їх існування, а також із конкретною судовою справою. З цієї позиції виходитимемо в подальшому дослідженні.

Одним з основоположних актів стосовно міжнародних стандартів гарантування незалежності суду та суддів можна вважати Основні принципи незалежності судових органів (Резолюції Генеральної Асамблеї ООН №№ 40/32 та 40/146 від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. відповідно). У зазначених принципах розкривається ключова роль підбору кадрів суддів у забезпеченні незалежності судової гілки влади. На перше місце висувається неприпустимість становища, за якого суддів обирали би за підставами, не передбаченими законом. У зв'язку із наведеним необхідно вказати на положення, що наводиться в пояснювальній записці щодо проекту Закону України № 1008 стосовно недостатньої прозорості при відборі кандидатів на посаду судді Вищою кваліфікаційною комісією України [3].

Окремі положення вітчизняного законодавства, що стосуються підстав участі особи в конкурсі на посаду судді потребують уточнення. Це зумовлено необхідністю впровадження окресленого міжнародного стандарту чіткості критеріїв призначення судді на посаду. Так, відповідно до частини 4 статті 69 Закону «Про судоустрій і статус суддів», не може претендувати на посаду судді, зокрема, особа, яку було раніше звільнено з посади судді за вчинення істотного дисциплінарного проступку. Зазначена підстава притягнення судді до дисциплінарної відповідальності встановлена частиною 3 статті 126 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (далі – Конституція України) [20]. Отже, на перший погляд, відповідна підстава визначена достатньо чітко. Нею є рішення суб'єкта владних повноважень, прийняте на конкретній визначеній законом підставі. Водночас нині відсутнє чітке поняття істотного дисциплінарного проступку судді як підстави для його звільнення. Зокрема, В.Е. Теліпка вказує на відкритий характер випадків, що можуть становити об'єктивну сторону дисциплінарного порушення судді: порушення обов'язків безсторонності, добропристойності, кричуща недбалість, неодноразові невинуваті затримки у процесі здійснення правосуддя тощо. Вчений вказує на теоретичні підвалини дисциплінарної відповідальності судді, він наводить об'єкти дисциплінарних правопорушень відповідно до теорії права, зокрема це правила внутрішнього трудового розпорядку, порядку підлеглості [21, с. 237–238]. У пізніших наукових джерелах не вдається відшукати більш точне визначення об'єктивної сторони дисциплінарного проступку судді. Отже, відкритість переліку обставин, що можуть становити дисциплі-

нарне правопорушення судді, зберігається в доктрині теорії права протягом тривалого часу.

Практика уповноваженого суб'єкта публічної влади свідчить, що такими можуть бути різні обставини, в тому числі: наявність неодноразового скасування судових рішень конкретного судді з підстав їх незаконності та/чи необґрунтованості [22]; нечинення суддею процесуальних рішень, які хоча й напругу й не пов'язані із здійсненням правосуддя, але сприяють виконанню завдань судового провадження, неврахування окремих доказів, що наявні в матеріалах справи у процесі прийняття судового рішення [23] тощо.

Якщо перший випадок не викликає зауважень, то з приводу другого необхідно вказати про неможливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності безпосередньо за прийняті ним матеріальні чи процесуальні рішення з огляду на неможливість оцінювання суб'єктом притягнення до дисциплінарної відповідальності законності таких рішень. Адже уповноважені здійснювати виключно суб'єкти перегляду судових рішень. Крім того, наявність кількох повністю або частково скасованих рішень не в усіх випадках свідчить про неможливість фактично позитивного недопущення особи до здійснення правосуддя. У зв'язку із цим доцільно звизити обсяг поняття істотного дисциплінарного проступку як обставини, що виключає можливість призначення особи на посаду судді. Таке поняття не має охоплювати випадки неодноразового скасування судових рішень вз мотивів їх незаконності чи необґрунтованості.

Необхідність впровадження міжнародних стандартів забезпечення професійного корпусу суддів впливає, крім того, з міжнародних договорів України. Зокрема, Україна тривалий час є учасником конвенцій країн Ради Європи, в тому числі щодо питань судоустрою та судоустрою. У зв'язку із цим можна вказати на актуальність відповідних векторів розвитку в цій сфері [24, с. 187].

Усталені міжнародні стандарти свідчать про необхідність взаємодії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади в напрямі гарантування незалежності судової гілки влади. У зв'язку із цим необхідно вказати на окремі положення зазначеного вище проекту Закону України № 1008, що за своїм змістом перетинаються з компетенцією суб'єктів суддівського самоврядування та стосуються призначення на посаду судді або процедур такого призначення. У зв'язку із наведеним необхідно вказати на положення Пояснювальної записки до проекту Закону України № 1008, відповідно до якої пропонується запровадити новий порядок утворення ВККС України. За порядком, що пропонується, суб'єктом призначення дванадцяти членів ВККС України є Вища рада правосуддя. Нині внесено відповідні зміни до ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Отже, зазначеними пропозиціями це питання виводиться за межі компетенції органів суддівського самоврядування, таким чином суттєво її звужуючи. З іншого боку, однозначно вирішити питання щодо перспектив формування ВККС України нині не просто.

Зазначена проблематика може вирішуватись двома шляхами. Першим є передання частини повноважень ВККС України (зокрема щодо відбору суддів на посаду) до компетенції ВРП. В іншій же частині ВККС України має залишатись у віданні органів суддівського самоврядування. Другим є повне збереження відповідних повноважень за ВККС України, із залишенням питання формування ВККС України за органами суддівського самоврядування. Чинний же спосіб вирішення цієї проблематики, по суті, становить собою втручання законодавчої влади у сферу компетенції суддівського самоврядування, звужує її.

Оцінюючи перспективність першого або другого варіантів, необхідно вказати про переважну роль першого. Такий висновок випливає з положення п. 1.3 Європейської хартії про статус суддів (далі – Хартія) [25], відповідно до якого призначення судді на посаду має відбуватись за участю окремого суб'єкта публічної влади, що є незалежним від законодавчої та виконавчої гілок влади, і цей орган має як мінімум на половину складатись із суддів [2, с. 37]. Йдеться про суб'єкта остаточного призначення, яким нині є саме ВРП.

Положення Хартії отримали високу оцінку серед визнаних вчених у сфері судоустрою. Зокрема, зазначається переконливість її положень, її значна поширеність у законодавстві різних держав [26, с. 378]. Окремі дослідники впевнено стверджують про найбільш якісне гарантування незалежності суддів саме положеннями, закладеними у Хартії.

Європейською хартією про статус суддів визначаються, крім того, вимоги щодо порядку призначення на посади органів, аналогічних чинній ВРП. Зокрема, йдеться про незалежну інстанцію, наділену повноваженнями щодо призначення суддів на посади. Зокрема, члени такого органу мають обиратись на засадах паритетності. При цьому особливо наголошується на неможливості обрання членів незалежної інстанції представниками законодавчої або виконавчої гілок влади. Іншою умовою є забезпечення максимально повного представництва судової гілки влади в такій незалежній інстанції [26, с. 380].

Іншим прикладом міжнародних стандартів добору кандидатів на посаду судді можна визначити положення щодо критеріїв такого добору. Визнаним стандартом є неможливість керуватись міркуваннями щодо політичних поглядів кандидата на посаду судді, його статі чи кольору шкіри, філософських позицій, соціального походження тощо [25].

Третьою групою міжнародних стандартів щодо формування високопрофесійного корпусу суддів є стандарти щодо їх підготовки. На одному з перших місць – стандарт фінансування такої підготовки. Вона має здійснюватись виключно коштом державного бюджету [25].

Четвертою групою мають визначатись стандарти, що стосуються подальшої кар'єри судді після вирішення питання щодо його призначення. Зокрема, у разі призначення його на посаду судді він не може бути призначений на іншу судову посаду проти його волі, в тому числі й на посаду, вищу за рівнем.

Випадки протилежного мають чітко визначатись законодавством [25].

Узагальнюючи викладене, можна з упевненістю вказати, що гарантії незалежності судової гілки влади є суто практичними категоріями. Власне закріплення їх в законодавстві не гарантуватиме незалежності судової гілки влади, зокрема незалежності суддів у процесі вирішення судових справ. Такі гарантії працюють, якщо вони самі є реально забезпеченими.

Однією з гарантій незалежності суду і суддів є порядок добору на посаду судді (п. 1 ч. 5 ст. 48 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Не можна заперечувати, що формування корпусу професійних суддів є одним із напрямів організаційного забезпечення функціонування судової гілки влади. У зв'язку із цим необхідно визнати, що існування нині значної кількості оцінних категорій серед критеріїв призначення судді на посаду не сприяє незалежності судової гілки влади. Актуальності зазначеному додає й те, що основна частина процедури добору кандидатів на посади судді здійснюється органом, який, виходячи з буквального тлумачення ч. 1 ст. 92, п.п. 2, 3 ч. 1 ст. 93 Закону «Про судоустрій і статус суддів», не є відповідальним за забезпечення незалежності судової гілки влади.

Проведене дослідження надає підстави для висновків.

1. Міжнародні стандарти формування корпусу суддів у контексті гарантування незалежності суду та суддів доцільно систематизувати за критерієм об'єкта їх впливу. За таким критерієм можна виділити стандарти, що стосуються: добору кадрів на посаду судді; комплектування суб'єкта призначення суддів на посади; підготовки суддів; гарантій при проходженні служби.

У межах першої групи необхідно вказати на такі стандарти: чіткість критеріїв добору кадрів на посаду судді; неприпустимість застосування таких критеріїв, як стать, колір шкіри, політичні чи релігійні переконання; єдність суб'єкта проведення добору кандидатів на посаду судді та суб'єкта призначення на цю посаду тощо.

У межах другої групи необхідно вказати на неприпустимість вирішальної участі суб'єктів законодавчої чи виконавчої гілок влади у комплектуванні суб'єкта призначення суддів на посади, дотримання засад паритетності при обранні членів суб'єкта призначення судді на посаду.

У межах третьої групи необхідно вказати на стандарт фінансування такої підготовки (виключно за кошти державного бюджету), повнота представництва судової влади у складі такого суб'єкта.

У межах четвертої групи необхідно вказати на неможливість переведення судді на іншу посаду (в тому числі й вищу за рівнем) без його згоди, крім чітко визначених законом випадків.

2. З метою конкретизації поняття істотного дисциплінарного проступку як обставини, що унеможливає призначення на посаду судді, доцільно внести зміни до Закону «Про судоустрій і статус суддів»: доповнити частину 4 статті 69 абзацом 2, в якому

конкретизувати поняття істотного дисциплінарного проступку як обставини, що унеможливило призначення на посаду судді; доповнити частину 4 статті 69 після слів «за вчинення істотного дисциплінарного проступку» словами «крім випадків, визначених абзацом другим цієї частини».

3. Впровадження міжнародних стандартів у діяльність суб'єктів судової влади щодо формування корпусу суддів може відбуватись двома шляхами.

Першим є передання частини повноважень ВККС України (зокрема щодо відбору суддів на посаду) до компетенції ВРП. В іншій же частині своїх повноважень ВККС України має залишатись у віданні органів суддівського самоврядування. Другим шляхом є повне збереження відповідних повноважень за ВККС України, із залишенням питання формування ВККС України в юрисдикції органів суддівського самоврядування. Рекомендованим є перший спосіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Законопроект № 1008 вирішує одне з найболючіших питань правового статусу судді – суддівської винагороди / Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/miznarodni-eksperti-sturbovanii-vidsutnistu-vidkritoi-pravovoi-diskusii-sodo-podalsoi-sudovoi-reformi> (дата звернення 10.11.2019).
2. Прилуцький С.В. Формування корпусу професійних суддів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2003. 223 с.
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування: пояснювальна записка від 29.08.2019 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66251 (дата звернення 10.11.2019).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 56 (26.07.2016). Ст. 1935.
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування : висновок Головного науково-експертного управління від 05.09.2019р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66251 (дата звернення 05.11.2019).
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування : Зауваження Головного юридичного управління від 03.10.2019. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66251 (дата звернення 05.11.2019).
7. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. Москва : Наука, 1968. Т. 1. 470 с.
8. Семенов В.М. Суд и правосудие в СССР. Москва : Юридлит., 1984. 320 с.
9. Аскеров С.С. Принцип незалежності і недоторканності суддів у кримінальному процесі України та Азербайджану (порівняльно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : Академія адвокатури України, 2008. 199 с.
10. Василевич М.В. Конституційно-правові гарантії незалежності судової влади: теорія та практика реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2010. 17 с.
11. Судебная власть / под. ред. И.Л. Петрухина. Москва : ООО «ТК Велби», 2003. 720 с.
12. Савенко М.Д. Незалежність суддів та її правове забезпечення. *Етичні та правові проблеми забезпечення незалежності суддів* : матеріали міжнар. наук.-практ. Семінару, Харків, 30–31 берез. 2005 р. / В.В. Сташис (голов. ред.) та ін. Харків; Київ : ЦНТ «Гопак», 2006. С. 98.
13. Beaumartin v. France (Бомартен проти Франції), 24 листопада 1994, Серія А № 296В.
14. Wettstein v. Switzerland (Ветштайн проти Швейцарії), № 33958/96, ЄСПЛ 2000-XII.
15. Sovtransavto Holding v. Ukraine (Совтрансавто-Холдинг проти України), № 48553/99, ЄСПЛ 2002-VII.
16. Sacilor-Lormines v. France (Сасілор-Лормін проти Франції), № 65411/01, ЄСПЛ 2006-XIII;
17. Micallef v. Malta (Мікалеф проти Мальти) [ВП], № 17056/06, ЄСПЛ 2009.
18. Sramek v. Austria (Срадек проти Австрії), № 8790/79, 22 жовтня 1984.
19. Практичний посібник зі статті 6 – цивільна частина. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf (дата звернення 06.11.2019).
20. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1 (01.10.2010). Ст. 2598.
21. Теліпко В. Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Наук.-практ. коментар / за ред. В.В. Молдован. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 528 с.
22. ВРП звільнила суддю за вчинення істотного дисциплінарного проступку. *ЛІГА:ЗАКОН*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/185509_vrp-zvlnila-suddyu-za-vchinennya-stotnogo-distsiplnarnogo-prostupku (дата звернення 05.11.2019).
23. ВС визнав протиправним звільнення судді з посади за ухвалу про тримання під вартою учасника масових акцій протесту. Такий висновок зробив ВС в рішенні № 800/135/17. *Закон і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/137429-vs_viznav_protivpravnim_zvlnennya_suddi_za_aresht_uchasnika_.html (дата звернення 07.11.2019).
24. Мурашин Г.О. Статус суддів – європейські стандарти. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. Вип. 11. Київ : Вид. Дім “Юридична книга”, 2000.
25. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10.07.1998 р. *Судова практика*. 2011. 00. № 03.
26. Клеандров М.И. Статус судьи : учебное пособие. Новосибирск : Наука. Сибирская издательская фирма РАН, 2000.